

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان: تاثیر معنوی زیارت بر زندگی فردی

فرشته قربانعلی^۱

چکیده

زیارت به معنای قصد و ملاقات کردن است و در عرف زیارت عبارت است از تمایلی است افزون بر میل و حرکت حسی، قلب هم در آن گرایش جدی پیدا کرده و نسبت به شخص زیارت شونده هم همراه با اکرام و تعظیم قلبی و انس روحی می باشد که این خود موجب اهمیت زیارت در اسلام می باشد. این مقاله قصد دارد که به بیان تاثیراتی که زیارت از لحاظ بعد معنوی بر زندگی فردی انسان میگذارد بپردازد و این تاثیرات هم بر زندگی دنیوی انسان و هم بر زندگی اخروی آن است. تاثیر معنوی زیارت ابزاری برای اصلاح سبک زندگی فردی انسان است به گونه ای که ممکن است این حس معنوی، تا مدت ها در روح و جان او اثر گذار باشد و باعث ایجاد دیدگاه جدیدی نسبت به زیارت رفتن، اهمیت آن و اصلاح بسیاری از امورات اخلاقی و رفتاری او نیز میشود. یکی از بارزترین مکان های زیارتی در جهان اسلام، حرم های مطهر ائمه معصومین (ع) در ایران و سایر کشورهاست.

کلید واژه: زیارت، تاثیر معنوی، زندگی فردی

^۱ طلبه سطح دو، پایه پنجم، حوزه علمیه حضرت عبدالعظیم (ع)

زیارت در لغت به معنای میل و قصد چیزی یا کسی را کردن است و در عرف زیارت کسی عبارت است از آمدن نزد او به قصد تکریم و تعظیم و انس گرفتن با وی است. زیارت در معنای مذهبی عزیمتی است (ظاهری یا باطنی) به اماکن مذهبی که از سوی پیروان یک دین برای به پا داشتن یک ایین یا فریضه دینی انجام می گیرد.

زیارت، بهترین نمونه بزرگداشت و ارادت به آستان بزرگان دین است. بار سفر بستن و سختی های سفر را تحمل کردن نشان دهنده این است که آن عشق و محبت خالصانه، وجود زائر را فراگرفته و او را مشتاق زیارت انسانی کامل کرده است. تاثیر معنوی زیارت از جمله ابزاری برای اصلاح سبک زندگی است به این صورت که وقتی افراد با حرم های اهل بیت (ع) مواجه میشوند ناخداگاه تحت تاثیر محیط پاک و زلال این اماکن مقدس قرار میگیرند و ممکن است این حس معنوی تا مدت ها در روح و جان زائران قرار گیرد و موجبات اصلاح بسیاری از امورات اخلاقی و رفتاری را فراهم آورد.

ضرورت این مقاله در رابطه با آشنایی بیشتر با تاثیر ایمانی و معنوی زیارت، آثار و فواید آن و تاثیر پذیرفتن خارجی از اراده اهل بیت در حل مشکلات انسان و ارائه راه روشن و مساعدت موثر آنها در پیشبرد مقاصد بشری است و اینکه انسان در خلوت خود و در هنگام برخورد با انواع مشکلات بیشتر ارتباط خود را با خدا و ائمه توسط زیارت کردن آنها حل و رفع می نماید. در روایتی از امام صادق در رابطه با ثواب زیارت امیر المومنین (ع) آمده: هر کس جدم را حق شناسانه و از روی معرفت به حق او زیارت کند خداوند در برابر هرگامش یک حج و عمره مقبول می نویسد.

در رابطه با روش تحقیق، این مقاله به صورت توصیفی است و روش گردآوری مطالب به شکل کتابخانه ای می باشد.

در رابطه با پیشینه این پژوهش، مقاله: آثار روان شناختی زیارت در سلامتی روانی زندگی انسان (ارافیل سبحانی و رحیم میر دریکوندی) که در آن بیشتر به آثار روان شناختی زیارت اشاره شده و مورد بررسی قرار گرفته است.

مقاله: تاثیر زیارت مشاهد اهل بیت بر رشد اخلاقی (سید احمد فقیهی و ابوالفضل عسکری، ۱۳۹۳) که تاثیر زیارت را در رابطه با رشد اخلاقی مورد بررسی قرار داده است.

و در پایان نامه: تاثیر تربیتی زیارت در ابعاد فردی و اجتماعی بر اساس آموزه های دینی (علی دانش دوست، ۱۴۰۲) که در رابطه با تاثیر تربیتی زیارت به بحث و گفتگو پرداخته است.

وجه تمایز این مقاله با سایر مقالات در این است که این پژوهش در رابطه با تاثیر معنوی

زیارت بر زندگی و بررسی زیارت از بعد معنوی و چگونگی اثرات و برکاتش بر زندگی انسان است.

ما قصد داریم که در اینجا به تاثیر معنوی زیارت بر انسان و اثرات آن بر زندگی فردی و آشنایی با تاثیر خارجی اراده اهل بیت علیه السلام بر حل مسایل و مشکلات بپردازیم که تاثیر و تاثیر پذیری میتواند در رویارویی انسان با مسائل دشوار و سخت زندگی کمک کننده او باشد.

مفهوم شناسی

مفهوم لغوی زیارت

لغت شناسان این واژه را از ۳ ریشه گرفته اند: ۱. زیارت از ریشه (ز و ر) بفتح (ز) قصد، میل. از اقرب موارد روشن میشود که ز و ر از باب نصر ینصر به معنای قصد است و زیارت نیز از آن است مثل <حتی زرتم المقابر> و از باب علم یعلم و کرم یکرم به معنی میل و انحراف است مثل <و تری الشمس اذا طلعت تتزوار عن کھفهم... ذات الشمال...> یعنی می بینی آفتاب را از غار آنها بطرف شمال میل میکند. ۲. ز و ر بضم (ز) به معنی دروغ است <فقد جاؤ ظلماً و زوراً> ولی ۳. راغب گوید: زور بفتح (ز) بالای سینه است <زرت فلاناً> او را زیارت کردم یعنی با سینه خود وی را ملاقات نمودم و زور بفتح (ز) میل و انحراف با سینه است. ۴. واژه زیارت از ریشه (ز و ر) به معنای میل کردن به چیزی و رویگردانی از چیزی دیگر است. ۵. این رویدادهایی که دارای این ویژگی باشند، زیارت نامیده می شوند.

۱. نکات: ۲

۲. کشف: ۱۷

۳. فرقان: ۴

۴. قرشی، قاموس القرآن، ج ۳/ ۱۹ ص

۵. فوفی، مصباح المنیر

زءواو، را (زور) ریشه ای است که دلالت بر تمایل و انصراف دارد. زائر از همین ریشه است زیرا وقتی زائر تو را زیارت کند، از دیگری روی گردانده است. 'فلانی، فلانی را زیارت کرد یعنی: به او روی آورد. بّه رو در رو شدن و ملاقات نیز زیارت می‌گویند.^۳

بنابراین زیارت در اصل به معنای دیدن و حضور است و معنای اصلی کلمه زیارت، بر اساس ریشه اول و سوم آن، دیدار از کسی یا چیزی و عدول از دیگران و قصد توجه به او می باشد.

مفهوم اصطلاحی زیارت

زیارت در عرف، آهنگ زیارت شنونده را کردن به منظور گرامیداشت و بزرگداشت او و همدمی با اوست. مفهوم زیارت یعنی علاوه بر ترک خانمان و دیگران، دیدار همراه با میل و محبت و انس و اکرام است.

تمایلی است که افزون بر میل و حرکت حسی، قلب هم گرایش جدی پیدا کرده، نسبت به زیارت شونده هم همراه با اکرام و تعظیم قلبی و انس روحی همراه باشد.^۵

^۱ ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۳/ص ۲۶

^۲ ابن منظور، لسان العرب، ج ۴/ص ۳۳۵

^۳ راعب، مفردات الفاظ قرآن، ص ۳۸۶

^۴ طریخی، مجمع البحرین، ج ۲/ص ۷۹۲

^۵ طریخی، مجمع البحرین، ج ۱/ص ۳۰۵

و چشم را گریان می‌کند و آخرت را به یاد می‌آورد، اما سخن بیهوده نگویید.^۱ و «فانها تذکرکم الموت»؛ «زیارت (قبور) شما را به یاد مرگ می‌اندازد».

• برآورده شدن حاجات و افزایش رزق و روزی و برطرف شدن مشکلات: جمله

این برکات و فواید، می‌توان به مواردی چون استجابات دعاها (اجابة الدعاء عند قبره)، برآورده شدن حاجت‌های دنیوی و اخروی (قضیت له الف حاجه من حوائج الدنيا و الآخرة^۴)، طلب رزق و روزی (اطلبوا الرزق عندها^۵)، برطرف شدن مشکلات و ناراحتی‌ها (نفس الله کربته و قضی حاجته) و اشاره کرد.

حضرت صادق (علیه‌السلام) فرمود: «هنگامی که از دعا خواندن در کنار مرقد مطهر نبوی فارغ شدی، نزدیک منبر بیا و دست بر آن بکش و سر و صورت بر پایه زیرین آن بگذار که به درد چشم مبتلا نشوی. سپس از جای حرکت کن و حمد و ثنای خدا را به جای آور و حاجت خود را بخواه؛ چه آنکه پیغمبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) فرموده است: میان خانه و منبر من باغی از باغ‌های بهشت است و منبر من بردری از درهای کوچک بهشت قرار گرفته است».^۶

فواید اخروی زیارت

• پاکی از گناهان و آلودگی‌ها (طهارت حقیقت انسان): بی تردید ولایت ائمه اطهار (ع)

عامل پاکی و پاکیزگی است. اگر انسان بخواهد از تیرگی‌ها پاکیزه شود چاره‌ای جز پیوند با امامان معصوم (ع) ندارد. در زیارت بقیع این چنین آمده: خدا شما را برای ما برگزید و خلق و خلق ما را بخاطر منی که در سایه ولایت شما بر ما نهاد پاک کرد. همچنین امام (ع) در دعا‌ها طاهر

^۱ متقی هندی، کترالعمال، ج ۱۵، ص ۶۴۶

^۲ حاکم نیشابوری، مستدرک حاکم، ج ۱، ص ۳۷۵

^۳ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۲۳

^۴ فیض کاشانی، ج ۱۴، ص ۱۴۷۵

^۵ ریه‌شیری، الحج و العمرة فی الکتاب و السنه، ص ۳۲۲

^۶ محتایق، ص ۵۴۵

و طهور معرفی شده است زیرا با آن حقیقت طهور، کدورت ها و تیرگی های اعتقادی و اخلاقی و رفتاری را شستشو داده و زدوده میشود. نقش زیارت در این رابطه با ارزش بوده که هم انسان را به چشمه زندگی متصل میکند و هم انسان را پاکیزه از گناهان میکند.^۱

- **سعادتمندی:** وجود ائمه معصومین سرشار از نور است که مردم به برکت حضور ایشان از آن

بهرهمند میشوند و سعادتمند میشوند. زیارت ائمه خود باعث هدایت به سمت نور و هدایت و حرکت کردن به سمت خدا و سعادتمندی است. در قرآن آمده است: «مثل نوره کمشکاه فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجه کانهما کوكب دری»^۲

- **بهره مندی از شفاعت:** از اثرات بسیار مهم زیارت، مشمول شفاعت شدن است. از این رو،

در ادامه، بخشی به مسئله شفاعت اختصاص یافته است. رسول خدا (ص) فرمودند: «مَنْ زَارَنِي حَيًّا وَ مَيِّتًا كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^۳. چنانچه در این حدیث آمده، پیامبر (ص) شفیع زائر خود در قیامت می باشد؛ چه او را در زمان حیات زیارت کرده باشد، چه پس از رحلت وی به زیارت وی رفته باشد.

ثواب و شفاعت اخروی که شامل زائران می شود. چنان که پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) به امیرمؤمنان علی (علیه السلام) فرمود: «یا ابالحسن! به درستی که خدای تعالی قبر تو و فرزندان تو را، بقعه هایی از بقعه های بهشت و عرصه ای از عرصه های آن قرار داده و دل های خلق و برگزیدگان بندگان خود را مایل به آنها ساخته، تا خواری و اذیت راه را متحمل شوند و قبور شما را تعمیر کنند و بسیار به زیارت آیند؛ به جهت تقرب به خدا و دوستی پیغمبر او. یا علی! این طایفه مخصوص اند به شفاعت من و بر حوض من و ایشان وارد می شوند زیارت کنندگان من و همسایگان من فردای قیامت در بهشت اند»^۴

- **بهره مندی از پاداش و اجر:** یکی از حکمت ها و فواید زیارت، بهره مندی زائران از

ثواب ها و پاداش های بی شمار و برخورداری از فضیلت ها و برکات آن است و هیچ خردمند فرزانه ای، با تاویلات نادرست و خیال بافی های متعصبانه، خود را از این فیض بزرگ الهی

^۱جوادی آملی، فلسفه زیارت و آیین آن، ص ۱۱۸

^۲نور: ۳۵.

^۳مجلسی، بحار الانوار، ص ۱۴۱

^۴معراج العاده، ص ۷۰۳

محروم نمی‌سازد! پاداش‌های فراوانی؛ چون ورود به بهشت (وجبت له الجنة^۱)، قرار گرفتن در

جوار نبی و پیامبر گرامی اسلام (کان فی جوارى يوم القيامة^۲)، رهایی از شداید و احوال سخت رستاخیز (اخلصه من احوالها و شدائدها حتی اصیره معی فی درجتی^۳)، ثواب حج مبرور با پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) (تعديل حجة مع رسول الله مبرورة^۴)، معادل ده‌ها عمره و حج (من زار قبورکم عدل ذلک ثواب سبعین حجة بعد حجة الاسلام^۵)، پاک شدن از گناهان (خرج من ذنوبه حتی يرجع من زیارتکم کیوم ولدته امه^۶).

نتیجه

زیارت نه تنها یک عمل عبادی است بلکه یک سفر روحانی است که به فرد این امکان را میدهد تا با خود و خداوند آشتی کند. از آنجایی که زیارت جایگاه ویژه در اسلام و اهمیت غیر قابل انکار در زندگی معنوی مسلمانان دارد ما به بیان تاثیرات زیارت از جهت معنوی بودن آن پرداختیم تا هم بتوانیم فواید آن را در دنیا و هم در آخرت بیان کنیم تا این فواید بتوانند تغییری را در سبک زندگی فردی انسان به وجود آورند که این تغییر موجب تقرب و نزدیکی به خداوند و سعادت او در دنیا و آخرت شود و بتواند دیدگاه جدیدی نسبت به زیارت اهل بیت (ع) برای فرد زیارت شونده به وجود آورد و سبب اهمیت بیشتر برای او گردد تا بتواند از این ثواب‌ها هرچه بیشتر استفاده نماید. با توجه با مزایا و برکات زیارت، این عمل میتواند به عنوان یک منبع الهام و آرامش در زندگی روزمره مومنان مطرح شود.

فهرست منابع

^۱ مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۴۰

^۲ همان، ج ۱۰۰، ص ۱۴۳

^۳ همان، ج ۱۰۰، ص ۱۲۳

^۴ ابن قولویه، کامل الزیارات، ص ۱۷۱

^۵ مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۲۱

قرآن الکریم

- ابن بابویه، محمد بن علی، **من لایحضره الفقیه**، قم: چاپ دوم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ هـ-ق.
- ابن فارس، احمد بن فارس، **معجم مقاییس اللغة**، قم: چاپ اول، نشر دارالفکر، ۱۴۰۴ هـ-ق.
- ابن قولویه، جعفر بن محمد، **کامل الزیارات**، مجهول، ۱۳۷۷ هـ-ق.
- ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، قم: چاپ ۱۴۰۵، نشر ادب حوزه، ۷۱۱ م.
- بهاری همدانی، محمد، **تذکر المتقین**، چاپ چهارم، نشر کتابستان معرفت، ۱۴۰۰ هـ-ق.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **غرر الحکم**، قم: چاپ اول، دفتر تبلیغات قم، ۱۳۶۶ هـ-ق.
- جوادی آملی، عبدالله، **فلسفه زیارت و آیین آن**، اسراء، ۱۳۸۲ هـ-ش.
- حاکم نیشابوری، محمد بن عبدالله، **مستدرک حاکم**، لبنان: مکتبه العصریه، ۱۴۰۲ هـ-ق.
- حر عاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعہ**، چاپ پنجم، ۱۳۹۸، طهران: مکتبه الاسلامیه، ۱۱۰۴ م.
- حسینی، سید محمد، **تأثیر دعا بر معرفت**، چاپ اول، نشر علمی فرهنگی، ۱۳۹۷ هـ-ش.
- دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه**، تهران: چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵ هـ-ش.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، **مفردات الفاظ قرآن**، چاپ دوم، ۱۴۰۴، دفتر نشر کتاب، ۵۰۲ م.
- رکنی، محمد مهدی، **شوق دیدار**، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۸۸ هـ-ش.
- ری شهری، محمد، **الحج و العمره فی الکتاب و السنه**، موسسه فرهنگی دار الحدیث، ۱۳۷۷ هـ-ش.
- صدوق، محمد بن علی، **امالی صدوق**، موسسه الاعمی للمطبوعات، قرن چهارم هـ-ق.
- _____، **التوحید**، موسسه عمران مساجد، حوزه علمیه قم، ۱۳۶۳ هـ-ش.
- طریحی، فخر الدین، **مجمع البحرین**، تهران: نشر مرتضوی، ۱۳۷۵ هـ-ش.
- طوسی، محمد حسن، **تهذیب الاحکام**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۴ هـ-ش.
- فخر رازی، محمد بن عمر، **فلسفه زیارت شرح و تحقیق زیارت القبور**، زائر، قم: آستان مقدس حضرت معصومه (س)، ۱۳۷۶ هـ-ش.
- فیض کاشانی، محسن، **وافی**، اصفهان: عطر عترة، ۱۰۶۸ هـ-ق.
- _____، **حقایق**، مترجم محمد باقر ساعدی خراسانی، چاپ اول، کتابخانه شمس.
- فیومی، ابوالعباس، **مصباح المنیر**، قاهره: دار المعارف، ۱۳۹۷ هـ-ق.
- قرشی، علی اکبر، **قاموس القرآن**، تهران: چاپ شانزدهم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ هـ-ش.
- مازندرانی، ملا صالح، **شرح اصول کافی**، تهران: چاپ اول، نشر المکتبه الاسلامیه للنشر والتوزیع، ۱۳۴۲ هـ-ش.
- متقی هندی، علی بن حسام الدین، **کنز العمال**، بیروت: دارالکتب العلمیه، لبنان، ۱۴۱۹ ق.
- مجلسی، محمد باقر، **بحار الانوار**، ۱۱۱۱ م، چاپ دوم ۱۴۰۳، بیروت: موسسه الوفا.

ملکی تبریزی، جواد بن شفیح، **المراقبات**، مترجم: فیضی، کریم، قم: نشر قائم آل محمد (عج)، ۱۳۸۸هـ-ش.

نراقی، ملا احمد، **معراج السعاده**، نشر جمال، ۱۳۸۸هـ-ش.

نوری، میرزا حسین، **مستدرک الوسائل**، چاپ اول ۱۴۰۸، بیروت: موسسه آل بیت احیاء التراث، لبنان، ۱۳۲۰ م.

واعظ جوادی، مرتضی، **فلسفه زیارت و آیین آن**، قم: چاپ ششم، اسرا، ۱۳۹۸هـ-ش.